

«Тасдиқ мекунам»
Ректори Донишгоҳи давлатии
молия ва иқтисоди Тоҷикистон
дотсент _____ Абдуалимзода Ҳ.А.
«28» «_____» «_____» соли 2023

ТАҚРИЗИ

муассисаи тақриздиханда ба диссертатсияи Қаландарзода Насибуллои Маҳмадсаид дар мавзуи «Такмили механизми иқтисодии истифодабарии сарфакоронаи захираҳои об (дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон)» аз рӯи ихтисоси 08.00.10 - Менечмент, маркетинг ва нархгузорӣ (менечмент)

Мубрамии мавзӯи таҳқиқот. Захираҳои об яке аз омилҳои асосии стратегии рушди иқтисодиёт ва иҷтимоиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва минтақаҳои он махсуб меёбанд. Самтҳо, сатҳи рушд ва ҷобачогузори кувваҳои истеҳсолкунанда, пеш аз ҳама, истеҳсолоти ба об алоқаманд, аз вазъ ва дараҷаи таъмини захираҳои об вобастаанд. Фаъолияти ҷорӣ истеҳсолию хочагии муассисаҳо аз ҳар ҷиҳат бо истифодабарии захираҳои об алоқамандӣ дорад. Муттаассифона, истифодабарии захираҳои оби имрӯзҳо дар аксар минтақаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, махсусан дар соҳаҳои кишоварзӣ ва саноат, ҳамчунин дар соҳаи хочагии манзилию маишӣ ба талаботҳои истифодабарии сарфакоронаи табиат мувофиқ нест. Ҳолати мазкур ба истифодабарии нодурусти захираҳои об, ифлосшавии объектҳои он, харобшавии иншоотҳо, пастшавии вазъи бехатарии зиндагии аҳоли аз таъсири омилҳои об, афзоиши хароҷоти ҷомеа барои барқароркунӣ ва ҳифзи объектҳои об оварда мерасонад. Далелҳои дар боло зикршуда мувофиқати мавзӯи интихобкардаи диссертатсияро муайян намуда, яке аз мавзӯи муҳим, рӯзмарра ва дар айни ҳол ҳалталаб ба ҳисоб меравад.

Дараҷаи таҳқиқи мавзӯи илмӣ. Бо вучуди ҳамаи таҳқиқотҳои дар ин соҳа гузаронидашуда, қайд кардан ба маврид аст, ки тағйироти дар иқтисоди мамлакат ва вазъи экологии кишвар баамаломата зарурати таҳқиқи иловагӣ амиқи мушкилоти истифодабарии сарфакоронаи захираҳои оби минтақа, ҳифз ва барқароркунии онро дар асоси ташаккули муносибатҳои самараноки иқтисодӣ зимни истифодабарии об талаб мекунад. Дар назарияи иқтисод мушкилоти баҳодиҳии арзиши нерӯҳои захиравӣ нокифоя омӯхта шуда, танҳо фишангҳои алоҳидаи иқтисодии танзими истифодабарии оби минтақа ба эътибор гирифта шудаанд. Дар ин маврид пардохтҳои истифодабарии об бо арзёбии

самараноки иқтисодии захираҳои об алоқаманд карда нашудаанд. Низоми мавҷудаи пардохтҳо бояд ҳавасмандии зарурии истифодабарии сарфакоронаи об, коҳиши хароҷот дар хоҷагии об, истифодабарии самараноки нерӯҳои обию захиравиро таъмин намояд. Ҳамчунин, низоми мавҷудаи идоракунии истифодабарии захираҳои об ба принципҳои ҳавзавию ҳудудӣ ва истифодабарии сарфакоронаи об мувофиқат намекунад ва иҷрои муносибатҳои бозориро дар хоҷагии об мушкил гардонндааст. Мушкилоти мазкур ва зарурати ҳалли онҳо муҳимияти интиҳоб ва таҳқиқи мавзӯи номбурдаро тасдиқ мекунанд.

Мутобикати диссертатсия ба ихтисосҳо ва самтҳои илм, ки аз рӯи онҳо диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст.

Муҳтавои диссертатсия ба соҳаи илмии фарогири ихтисоси 08.00.10 - Менечмент, маркетинг ва нархгузорӣ (менечмент) мутобикат буда, ба бандҳои 10.5. Махсусияти коркард ва татбиқи сиёсати давлатӣ дар бахшҳои иҷтимоӣ ва иқтисодӣ. Алоқаҳои бевосита ва бавоситаи сиёсати давлатӣ, механизмҳо, методҳо ва технологияҳои таҳия ва татбиқи онҳо. Инкишофи шаклҳои ҳамкории давлат ва бахши хусусӣ. Идоракунии моликияти давлатӣ; Низоми масъулият дар бахши идоракунии оммавӣ; 10.8. Идоракунии низомҳои иқтисодӣ, принципҳо, шаклҳо ва усулҳои амалисозии он. Вобастагии идоракунӣ аз ҳислат ва ҳолати низоми иқтисодӣ. Идоракунии тағйиротҳо дар низомҳои иқтисодӣ. Назария ва амалияи идоракунии сохторҳои интегратсионӣ ва равандҳои интегратсияи бизнес; 10.12. Баҳодиҳии идоракунии ташкилот ҳамчун низоми иҷтимоӣ ва иқтисодӣ. Маҳаки баҳодиҳии самаранокии идоракунӣ. Методҳо ва нишондиҳандаҳои баҳодиҳии натиҷабарии идоракунӣ мутобикат мекунад.

Саҳеҳӣ ва навгонии илмии таҳқиқот ва натиҷаҳои гирифташуда аз асосноккунии ҷанбаҳои назариявӣ ва методологии ташаккул ва рушди механизми иқтисодии идоракунии захираҳои об ва таҳияи пешниҳодҳои мушаххас оид ба тақмили самтҳои асосии таъмини истифодабарии сарфакоронаи захираҳои об дар Ҷумҳурии Тоҷикистон иборат мебошад. Нуктаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ, ки дорои навгонии илмӣ мебошанд, инҳоянд:

- муқаррарот оид ба мафҳуми моҳияти захираҳои об тақвият дода шуда, нақши захираҳои об дар таъмини рушди иҷтимоиву иқтисодии ҷумҳурӣ ва манотиқи он ҳамчун омили таъсирбахшу таъминкунандаи фаъолияти устувори субъектҳои хоҷагидорӣ, соҳаҳо ва иқтисодиёт асоснок гардида, унсурҳои асосии марбут ба мафҳумҳои нерӯи обӣ ва истифодабарии сарфакоронаи захираҳои обӣ муайян карда шудаанд;

- механизми истифодабарии сарфакоронаи захираҳои об ҳамчун маҷмуи чорабиниҳои ташкилӣ, иқтисодӣ, экологӣ, ҳуқуқӣ, техникаю

технологӣ ва тарбиявӣ ба мақсади таъмини нигоҳдорӣ ва барқароркунии нерӯи обию захиравии ҷумҳурӣ тавсиф дода шуда, хусусиятҳо, принсипҳо, омилҳо ва фишангҳои асосии танзими истифодабарии сарфакоронаи захираҳои об бо назардошти ҷамъбасти таҷрибаи хориҷии идоракунии истифодабарии оқилонаи онҳо аниқ карда шудаанд;

- дар натиҷаи таҳлили ҳолат ва сатҳи истифодабарии захираҳои об дар минтақаҳои ҷумҳурӣ ва бахшҳои иқтисодии миллии тамоюлҳои пурзӯршавии тақсимоти нобаробари ҳудудӣ ва солонаи захираҳои об, коҳиши сифати об дар объектҳои об, болоравии вазни қиёсии обистифодабарӣ дар кишоварзӣ, саноат ва эҳтиёҷоти маишӣ, инчунин афзоиши ҳаҷми зиёни экологӣ-иқтисодӣ аз ифлосшавии объектҳои об ошкор ва арзёбӣ карда шудаанд;

- вазъи истифодабарии микдорӣ ва сифатии захираҳои об дар бахши воқеии иқтисоди миллии, аз ҷумла дар соҳаҳои саноату кишоварзӣ дар асоси таҳлили усулҳои баҳодиҳии иқтисодии арзиши захираҳои об дар доираи раванди барқароркунии ва ҳифзи нерӯи захираҳои оби ҷумҳурӣ ва манотиқи он арзёбӣ карда шудааст;

- самтҳои зерини асосии истифодабарии сарфакоронаи захираҳои оби ҷумҳурӣ муайян карда шудаанд:

› такмили механизми идоракунии истифодабарии сарфакоронаи захираҳои обӣ дар пояи афзалият ва татбиқи бештар васеи унсурҳои иқтисодии таъсиррасонӣ ба обистифодабарандагон ;

› гузариш аз усулҳои мустақими идоракунии захираҳои об ба идоракунии сатҳи минтақавӣ дар пояи ғайримарказонидани идоракунии давлатии онҳо ва эътирофи ҳавзаҳои обҷамъкунӣ ҳамчун ҳудуди идоракунии давлатии захираҳои оби минтақа;

› такмили сохтору ҷузъҳои таркибии механизми иқтисодии идоракунии истифодабарии сарфакоронаи захираҳои об тавассути муайянкунии (ё пешниҳоди) усули заминавии ҳисобкунии меъёрҳои пардохтҳо барои таъмини истифодабарии самараноки захираҳои об;

- оид ба самтҳои асосии такмили механизми иқтисодии идоракунии истифодабарии сарфакоронаи захираҳои об дар ҷумҳурӣ ва минтақаҳои он бо назардошти сифати об дар асоси ғояи харочотӣ ва рентавии баҳодиҳии арзиши захираҳои об ҳангоми ташаккулёбии бозори танзимшавандаи об бо мақсади беҳдошти ҳолат ва сатҳи истифодаи сарфакоронаи захираҳои оби ҷумҳурӣ пешниҳодҳо таҳия карда шудаанд.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо

Моҳияти омӯзиши ҷанбаҳои назариявии мавзӯи таҳқиқотӣ дар он зоҳир мегардад, ки натиҷаҳои ба дастовардари олимон ва коршиносони ба ҳалли масъалаҳои такмили механизми иқтисодии истифодабарии

сарфакоронаи захираҳои об машғул буда метавонанд мавриди муҳокима қарор диҳанд, зеро ки ин раванди мураккаби тағйирёбии иқтисодиёт ба ҳисоб рафта, ҳалли масъалаҳои доштаре талаб менамояд. Аз ин ҷост, ки омӯзиши механизмҳои иқтисодии истифодабарии захираҳои об ҳамчун омилҳои асосии ба ҳалли ин ҳадафи стратегӣ таъсиррасон, муайян намудани мушкилот ва роҳҳои ҳалли он дар шароити муносибатҳои нави иқтисодӣ аҳамияти илмӣ амалии таҳқиқотро ташкил медиҳад. Аҳамияти амалии таҳқиқот дар он ифода меёбад, ки муқаррароти илмӣ ва тавсияҳои амалии дар қори диссертатсионӣ таҳияшуда имкон медиҳанд, ки дар сатҳи нисбатан баланди илмӣ ва методӣ, муаммоҳои ташкили ҳудудии истифодабарии захираҳои об бо сохтори ҳудудии иқтисодиёт дар асоси самаранокии онҳо ва рушди устувор дар якҷоягӣ баррасӣ карда шаванд.

Тавсифи умумии қори диссертатсионӣ. Қори диссертатсионӣ аз муқаддима, се боб, хулоса ва пешниҳодҳо, рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат аст. Диссертатсия дар ҳаҷми 187 саҳифаи матни компютерӣ оварда шуда, фарогири 6 ҷадвал, 9 расм ва 1 диаграмма мебошад.

Дар муқаддима муҳимияти мавзӯи таҳқиқотӣ, сатҳи омӯзиш ва баҳогузори масъалаҳо, муайянкунии мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот, нағзҳои илмӣ ва натиҷаҳои амалии бадастомада мухтасар инъикос ёфтаанд.

Дар боби якум моҳият, сохтор ва нақши механизми иқтисодӣ дар низоми идоракунии захираҳои об ва таҷрибаи хориҷии истифодабарии сарфакоронаи об дар заминаи механизми иқтисодии идоракунии захираҳои об мавриди таҳқиқ қарор дода шудаанд.

Дар боби дуюм хусусиятҳои табиӣ хоҷагидорӣ ва омилҳои истифодабарии захираҳои об дар Тоҷикистон муайян, арзёбии вазифаҳои идоракунии обистифодабарӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, таҳлил ва баҳодихии истифодабарии захираҳои оби Ҷумҳурии Тоҷикистон анҷом дода шудааст.

Дар боби сеюм тақмили сохтори механизми иқтисодии идоракунии истифодабарии захираҳои об дар ҷумҳурӣ, ташаккули механизми истифодабарии пулакии об-асоси истифодабарии сарфакоронаи захираҳои оби ҷумҳурӣ ва самтҳои асосии истифодабарии сарфакоронаи захираҳои об дар Ҷумҳурии Тоҷикистон асоснок карда шудааст.

Дар хулоса натиҷаҳои таҳқиқ ҷамъбаस्त карда шуда, хулосаҳо ва пешниҳодҳои асосӣ ба таври мушаххас арзёбӣ гардидаанд, ки истифодаи онҳо ба тақмили механизми иқтисодии идоракунии обистифодабарии сарфакорона дар ҷумҳурӣ метавонад мусоидат намояд.

Камбудихии асосӣ ва эродҳо. Дар баробари ҷиҳатҳои мусбӣ назариявӣ ва амалӣ инчунин диссертатсияи тақризшаванда дорои баъзе аз камбудихо мебошад, ки баррасӣ намудани онҳо барои таҳқиқоти минбаъдаи муаллиф аз манфиат холи нест.

1. Яке аз истифодабарандагони захираҳои об дар Ҷумҳурии Тоҷикистон хоҷагии кишоварзӣ, хоҷагии ҷангал, шикор ва моҳипарварӣ мебошад. Аз ҳамин сабаб хуб мешуд дар диссертатсия механизми оқилонаи истифодабарии оби полизӣ низ нишон дода мешуд.

2. Дар қисми 1.3 таҷрибаи хориҷии истифодабарии сарфакоронаи об дар заминаи механизми иқтисодии идоракунии захираҳои обӣ таҳлил карда шудааст ва диққати асосӣ ба таҷрибаи идоракунии истифодабарии об дар давлатҳои Аврупо дода шудааст. Таҳқиқот боз ҳам пурратар мешуд агар муаллиф таҷрибаи истифодаи захираҳои обро дар мисоли давлатҳои Осиёи Марказӣ нишон меод.

3. Об дар тамоми фаъолияти инсон истифода бурда мешавад ва ин равиши ҳамгириёнаи идоракунии онро талаб мекунад. Дар шароити имрӯза идоракунии ҳамгириёнаи захираҳои об дар Вилояти Суғд маври истифода қарор гирифтааст. Дар ин минтақа таҷрибаи муайян дар идоракунии ҳавзавии захираҳои об ба даст оварда шудааст. Аммо дар диссертатсия ба масъалаи мазкур диққати ҷиддӣ дода нашудааст.

4. Дар диссертатсия хусусиятҳои хоси минтақавии механизми идоракунии об пурра фаро гирифта нашудааст.

5. Агар нуқтаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда боз ҳам васеътар карда мешуданд, кори диссертатсионӣ ранги дигар мегирифт.

Камбудию эродҳои қайдшуда хусусияти тавсиявӣ дошта, аҳамияти назариявӣ, арзиши амалӣ ва баҳои умумии диссертатсияро коста намегардонанд.

Наشري натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ. Аз рӯи мавзӯи таҳқиқот 16 мақолаи илмӣ, аз он ҷумла, 5 мақола дар нашриёти аз ҷониби КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тақризшаванда нашр шудаанд.

Хулосаи муассисаи тақриздиханда. Хулоса ва пешниҳодҳои аз натиҷаи таҳқиқот таҳиягардида ба мухтаво, мақсад, вазифаҳо ва нағзони илмии диссертатсия мутобиқ мебошанд. Мазмун ва мундариҷаи диссертатсия дар интишороти илмӣ ва автореферат инъикос гардидааст.

Мувофиқати диссертатсия ба “Тартиби додани дараҷаи илмӣ”

Дар маҷмӯъ, диссертатсияи Қаландарзода Насибуллои Маҳмадсаид, дар мавзӯи “Тақмили механизми иқтисодии истифодабарии сарфакоронаи захираҳои об (дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон) барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.10 - Менечмент, маркетинг ва нархгузорӣ (менечмент) дар сатҳи зарурии илмӣ иҷро гардида, аз ҷиҳати мазмун ба талаботҳои мавҷуда мутобиқ мебошад.

Диссертатсия ба талаботҳои Комиссияи Олии Аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон доир ба диссертатсияи номзадӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.10 - Менечмент, маркетинг ва нархгузорӣ (менечмент)

мувофиқат намуда, муаллифи он сазовори дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси номбурда мебошад.

Диссертатсия дар ҷаласаи кафедраи иқтисоди корхонаҳо ва соҳибкорӣ Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон, дар суратҷаласаи ғайринавбатии №1 аз 26.08.23 муҳокима гардида, тақриз тасдиқ карда шуд.

Раиси ҷаласа:

Мудир кафедраи иқтисоди корхонаҳо ва соҳибкорӣ факултети иқтисод ва бизнеси ДДМИТ н.и.и.

Нуридинов С.З.

Ташхисгар:

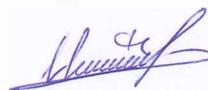
и.в. дотсенти кафедраи иқтисоди корхонаҳо ва соҳибкорӣ факултети иқтисод ва бизнеси ДДМИТ н.и.и.

Урунбаева Н.А.

Котиби ҷаласа:

н.и.и., муаллими калони кафедраи иқтисоди корхонаҳо ва соҳибкорӣ факултети иқтисод ва бизнеси ДДМИТ

Исайнова М.Ҳ.

Имзоҳои Нуридинов С.З., Урунбаева Н.А., Исайнова М.Ҳ.-ро тасдиқ мекунам.

Сардори шӯбаи кадрҳо ва корҳои махсуси Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон

Шарипов У.А.

Суроға: 734067, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, кучаи Нахимов 64/14,
Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон
Тел: (+992-37) 231-02-01, E-mail: tgfeu@tgfeu.tj